ECLI:LV:AT:2022:0331.C26171617.15.S
Lieta Nr. C26171617, SKC-12/2022
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2022. gada 31. martā

Senāts šādā sastāvā:
senatore referente Kristīne Zīle,
senatore Anda Briede,
senatore Ināra Garda

izskatīja rakstveida procesā /Nosaukums/ novada pašvaldības kasācijas sūdzību par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 20. decembra spriedumu un 2020. gada 13. janvāra papildspriedumu /pers. B/ un /pers. C/ prasībā pret /Nosaukums/ novada pašvaldību un Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu ar trešo personu SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs".

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ un /pers. C/ 2017. gada 18. augustā cēla tiesā prasību pret SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs" un Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzības piedziņu. Vēlāk prasība grozīta, ceļot to pret /Nosaukums/ novada pašvaldību un Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā, bet SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs" norādot kā trešo personu un lūdzot katra prasītāja labā piedzīt morālā kaitējuma atlīdzību 250 000 EUR no katras atbildētājas.

Prasības pieteikumā un tā vēlākajos grozījumos norādīti šādi apstākļi un pamatojums.

[1.1] Prasītāji un viņu /datums/dzimušais /bērns/ /pers. E/ /datums/atradās /Nosaukums/ pašvaldības SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs" telpās. Ieejot ēkas trešā stāva liftā, bērns iekrita nenorobežotā lifta šahtā un gāja bojā.

[1.2] Lai gan lifts nebija derīgs ekspluatācijai, jo tam nebija galējā (pretī ieejai) siena un starp lifta platformu un lifta šahtas sienu bija apmēram 35 cm plata sprauga, liftu tomēr apmeklētājiem atļāva lietot, neizvietojot nekādus brīdinājumus vai norobežojumus.

[1.3] Saistībā ar notikušo uzsākts kriminālprocess Nr. /numurs/ pēc Krimināllikuma 13. nodaļas (Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību).

[1.4] Vienīgā bērna zaudēšana radījusi vecākiem smagu morālu kaitējumu, tai skaitā neizmērojamas garīgas ciešanas, emocionālu šoku, ir zaudēta pilnvērtīga dzīve, dzīvesprieks. Nav iespējama iepriekšējā stāvokļa atjaunošana, jo notikušā sekas ir neatgriezeniskas. Tādēļ prasītājiem ir tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzinājumu, kura apmēram jābūt adekvātam aizskartās tiesības vērtībai, kā arī jāattur atbildētājas no līdzīga pārkāpuma izdarīšanas nākotnē.

[1.5] Prasība pret /Nosaukums/ pašvaldību celta kā pret ēkas, kurā notika traģēdija, īpašnieci, kurai saskaņā ar likumu bija jāuztur sev piederošā ēka tādā kārtībā un stāvoklī, kas nerada apdraudējumu cilvēku mantai, veselībai vai dzīvībai (Civillikuma 1084. panta pirmā daļa).

[1.6] Prasība pret Latvijas valsti Ekonomikas ministrijas personā celta, jo prasītāju ieskatā netika izpildītas visas normatīvajos aktos noteiktās uzraudzības un kontroles prasības, tādējādi ignorējot tiesiskās paļāvības principu (tostarp netika veikta aprūpes centra rekonstrukcijas projekta ekspertīze, ēkas būvniecības valsts kontrole, Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošais Būvniecības valsts kontroles birojs līdz traģiskā negadījuma brīdim nebija veicis ēkas ekspluatācijas uzraudzību).

[1.7] Prasība pamatota ar Latvijas Republikas Satversmes 89., 92. un 93. pantu, Civillikuma 5. un 1635. pantu.

[2] Ar Rēzeknes tiesas 2019. gada 15. februāra spriedumu prasība pret /Nosaukums/ novada pašvaldību apmierināta daļēji, piedzenot par labu katram prasītājam morālā kaitējuma atlīdzību 40 000 EUR.

Prasība daļā pret Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā par 500 000 EUR piedziņu noraidīta.

Prasības daļā pret SIA „/Nosaukums/veselības aprūpes centrs" tiesvedība lietā izbeigta, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 223. panta 4. punktu. Pirmās instances tiesas spriedums šajā daļā kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītāju un /Nosaukums/ novada pašvaldības apelācijas sūdzībām, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2019. gada 20. decembra spriedumu prasību pret /Nosaukums/ novada pašvaldību apmierināja daļēji, piedzenot par labu katram prasītājam morālā kaitējuma atlīdzību 40 000 EUR, bet prasību daļā pret Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā noraidīja.

Spriedums pamatots ar šādiem argumentiem.

[3.1] /Nosaukums/ novada pašvaldība ir ēkas, kurā notika negadījums, īpašniece. SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs" ir pašvaldības kapitālsabiedrība, kas ēku lieto uz nomas līguma pamata.

Pacēlājs (lifts) iegādāts un ēkā uzstādīts Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) projekta /Nosaukums/ ietvaros, nodrošinot pakalpojumu pieejamību personām ar kustību traucējumiem.

Ar 2011. gada 28. jūlija aktu komisija, kuras sastāvā bija pašvaldības būvinspektors, arhitekts, pasūtītāja pārstāvis, atzina lifta izbūvi par derīgu ekspluatācijai, lai gan faktiski lifts neatbilda Ministru kabineta noteikumos Nr. 137 „Cilvēku celšanai paredzēto pacēlāju tehniskās uzraudzības kārtība" paredzētajām lietošanas drošuma prasībām, un šādos gadījumos pacēlāja lietošana bija aizliegta.

Būdama ēkas īpašniece, /Nosaukums/ novada pašvaldība, pretēji Civillikuma 1084. panta noteikumiem, kopš 2011. gada pieļāva drošuma prasībām neatbilstoša lifta ekspluatāciju, neveica darbības, lai izslēgtu cilvēku, kuri apmeklēja ēku un lietoja pacēlāju (liftu), drošību apdraudošus riskus.

No eksperta 2017. gada 8. septembra atzinuma par būvtehniskās situācijas apstākļiem, kādos pacēlāja šahtā notika traģēdija, redzams, ka bīstami platas spraugas (riska) esība starp šahtas rietumu puses sienu un pret to vērsto platformas ārmalu bija tiešā cēloņsakarībā ar notikušo traģisko negadījumu, kura rezultātā iestājās prasītāju bērna nāve.

[3.2] Pamatojoties uz Civillikuma 1635. pantu, Eiropas Padomes 1975. gada 14. marta Ministru komitejas rezolūcijas Nr. (75) „Par zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad nodarīti miesas bojājumi, un nāves gadījumā", kas pieņemta, lai samazinātu dažādību, kas pastāv dalībvalstu tiesību aktos un tiesu praksē šajā jautājumā, III daļas 19. punktu, Senāta judikatūras atziņām (sk. *Senāta 2011. gada 9. februāra spriedumu lietā Nr. SKC-56/2011 (C04306707) un 2013. gada 6. marta spriedumu lietā Nr. SKC-8/2013 (C04255508)*), atzīstams, ka, zaudējot divus gadus vecu /bērnu/, neapšaubāmi prasītāji izjuta un joprojām izjūt neizmērojamas garīgas ciešanas, kas ietekmē viņu garīgo un fizisko veselību. Prasītāju vienīgais bērns ir gājis bojā nelaimes gadījumā sabiedriskā vietā, veselības aprūpes iestādē, kurā ir visaugstākā drošības pakāpe, kurā nebija pamata uzskatīt, ka tas būtu bīstami un dzīvību apdraudoši. Dzīvība nav novērtējama naudas izteiksmē. Arī ciešanu smagumu nav iespējams izmērīt. Tā kā normatīvajos aktos nav vienotas likmes vai formāli noteiktu kritēriju atlīdzības apmēra noteikšanai, ņemams vērā morālā kaitējuma smagums, raksturs, nodarīšanas apstākļi un sekas, tiesai pamatojot, kāpēc atlīdzinājumu uzskata par atbilstīgu.

[3.3] No juridiskās metodes viedokļa taisnīga atlīdzinājuma noteikšanu sekmē gadījumu salīdzināšanas un tipizēšanas metode, kas balstās uz vienlīdzības principu (salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos – atšķirīgam).

Izvērtējot tiesas spriedumus citās līdzīgās lietās, konstatējams, ka augstākais morālā kaitējuma atlīdzības apmērs sakarā ar tuvinieka bojāeju ir noteikts 20 000 Ls (28 457,44 EUR) (sk. *Senāta 2011. gada 6. oktobra lēmumu lietā Nr. SKC-588/2011 (C04364006) un 2013. gada 6. marta spriedumu lietā Nr. SKC-8/2013 (C04255508)*). Savukārt kompensācijas apmērs par kaitējumu, kas personai nodarīts Krimināllikuma 116. pantā (Slepkavība) vai Krimināllikuma 117., 118. pantā (Slepkavība pastiprinošos un sevišķi pastiprinošos apstākļos) noteikto noziedzīgo nodarījumu rezultātā, noteikts 50 000 Ls (71 143,60 EUR) (sk. *Augstākās tiesas prakses apkopojumu „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā, 2010/2011"*).

Tiesība prasīt kompensāciju par morālo kaitējumu vērsta uz katras personas individuālu aizsardzību, tāpēc katram prasītājam individuāli ir nosakāms izmaksājamās kompensācijas apmērs (sal. *Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. PAC-371/2013*). Ievērojot minēto, morālā kaitējuma atlīdzības apmērs nosakāms 40 000 EUR katram cietušajam, kas vērtējams kā taisnīgs, samērīgs, spējīgs nodrošināt taisnīguma, prevencijas un samierināšanas funkcijas. Šī atlīdzība pārsniedz kompensācijas apmēru citās, faktisko apstākļu ziņā salīdzināmās lietās (sk. *Augstākās tiesas Civillietu departamenta rīcības sēdes 2015. gada 18. jūnija lēmumu lietā Nr. SKC?1197/2015 (C04305511), Senāta 2019. gada 31. janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-23/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0131.C30430715.1.S)*), taču ņemams vērā, ka valstī ekonomiskie rādītāji uzlabojas, tiek palielināta minimālā alga, līdz ar ekonomisko izaugsmi, inflāciju, samērīgi un pakāpeniski jāpalielinās arī atlīdzībai par morālo kaitējumu. Mainoties ekonomiskajai situācijai, jāmainās arī tiesu praksei par morālā kaitējuma atlīdzības apmēru, tā nedrīkst stagnēt.

[3.4] Prasība daļā pret Latvijas Republiku Ekonomikas ministrijas personā noraidāma, jo lietā nav konstatēts, ka ar valsts amatpersonu bezdarbību būtu nodarīts kaitējums, kas būtu par pamatu morālā kaitējuma atlīdzības piedziņai no valsts.

[3.5] Atbilstoši Civilprocesa likuma 39. panta pirmajai daļai ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 20,03 EUR, kas nav samaksāti par tiesas pavēstu un citu dokumentu piegādi pirmās un apelācijas instances tiesā, piedzenami valsts ienākumos no /Nosaukums/ novada pašvaldības.

Prasītāji par prasības celšanu un apelācijas sūdzības iesniegšanu bija atbrīvoti no valsts nodevas samaksas. Prasība ir apmierināta daļā pret /Nosaukums/ novada pašvaldību, tādējādi, ievērojot Civilprocesa likuma 42. pantu, valsts ienākumos no /Nosaukums/ novada pašvaldības piedzenama valsts nodeva par prasības pieteikumu 2024,69 EUR un par apelācijas sūdzību 2024,69 EUR, kopā 4049,38 EUR.

[4] Ar Latgales apgabaltiesas 2020. gada 13. janvāra papildspriedumu no /Nosaukums/ novada pašvaldības prasītāju labā piedzīti ar lietas vešanu saistītie izdevumi advokāta palīdzības samaksai 2000 EUR katram.

[5] Kasācijas sūdzībā /Nosaukums/ novada pašvaldība lūdz spriedumu atcelt daļā, ar kuru prasība apmierināta un piedzīti tiesāšanās izdevumi, kā arī atcelt papildspriedumu un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[5.1] Atzīstot, ka /Nosaukums/ novada pašvaldība ir atbildīga par notikušo negadījumu, tiesa pārkāpa Civilprocesa likuma 97. panta pirmo un trešo daļu. Spriedums pamatots tikai ar vienu 2017. gada 8. septembra eksperta atzinuma secinājumu par lifta neatbilstību lietošanas drošuma prasībām, nevērtējot citus atzinumā izdarītos secinājumus. No minētā eksperta atzinuma citstarp izriet, ka veselības aprūpes centrs tika maldināts par ekspluatācijā nodotās iekārtas faktisko stāvokli un uzskatīja to par drošu (nodošana ekspluatācijā radīja priekšstatu, ka lifta lietošana ir droša un pieļaujama). Tādējādi lietā esošo pierādījumu nevērtēšana noveda pie lietas nepareizas izspriešanas, jo tiesa objektīvi nenoteica par negadījumu atbildīgās personas.

[5.2] Nepareizi nosakot negadījumā atbildīgās personas, nepamatoti piemērota Civillikuma 1635. panta pirmā daļa, jo morālā kaitējuma kompensāciju var piedzīt tikai no personas, kas ir vainojama kaitējuma nodarīšanā, proti, no personām, kas sauktas pie kriminālatbildības. Prasītāji pieteica kaitējuma kompensāciju arī kriminālprocesa ietvaros.

[5.3] Nosakot morālā kaitējuma kompensācijas apmēru, tiesa uzskatīja par iespējamu atkāpties no judikatūras. Taču tiesas motīvi šajā jautājumā nav pietiekami argumentēti. Formāla atsauce uz ekonomisko situāciju valstī nav pietiekama.

[5.4] Spriedumā nav dots vērtējums atbildētājas viedoklim par prevencijas mērķa sasniegšanu, jo konkrētajā gadījumā negadījums notika citu personu, nevis atbildētājas bezatbildīgas rīcības dēļ. Ja atbildētājai (kā ēkas īpašniecei) jāmaksā kompensācija par citu personu darbībām, cietīs novada iedzīvotāji, jo atbildētāja sava budžeta ietvaros nodrošina pašvaldības funkciju veikšanu, tostarp materiāli atbalsta maznodrošinātas ģimenes, bāreņus, kultūras pasākumus u.c.

[5.5] Tiesa nepareizi piemēroja Civilprocesa likuma 39. pantu un nepamatoti piedzina no atbildētājas valsts ienākumos valsts nodevu 4049,38 EUR, nosakot to 2024,69 EUR par prasības pieteikumu un 2024,69 EUR par apelācijas sūdzību. Minētā tiesību norma nenoteic apelācijas instances tiesai tiesības vai pienākumu piedzīt valsts nodevu dubultā apmērā. Turklāt atbildētāja samaksāja valsts nodevu, iesniedzot apelācijas sūdzību.

[6] Paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzību prasītāji norādīja, ka uzskata kasācijas sūdzību par nepamatotu.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personām, kas to pārsūdzējušas, un uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473. panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka pārsūdzētais spriedums daļā par piedzenamās atlīdzības un valsts nodevas apmēru grozāms, bet pārējā daļā atstājams negrozīts. Tāpat grozāms papildspriedums par atlīdzināmo ar lietas vešanu saistīto izdevumu advokāta palīdzības samaksai apmēru.

[8] Senāts nevar piekrist kasācijas sūdzībā minētajam, ka atbildētāja – /Nosaukums/ novada pašvaldība – nav atbildīga par notikušo negadījumu (sk. *šī sprieduma 5.1., 5.2. punktu*).

[8.1] Nav strīda, ka /Nosaukums/ novada pašvaldība ir nekustamā īpašuma /adrese/, īpašniece un savu īpašumu iznomājusi /Nosaukums/ novada pašvaldības kapitālsabiedrībai SIA „/Nosaukums/ veselības aprūpes centrs".

[8.2] Civillikuma 1084. panta pirmā daļa paredz, ka katram būves īpašniekam, lai aizsargātu sabiedrisko drošību, jātur sava būve tādā stāvoklī, ka no tās nevar rasties kaitējums ne kaimiņiem, ne garāmgājējiem, ne arī tās lietotājiem. Tādējādi civiltiesībās ir nostiprināts princips, ka par sev piederošās būves tehnisko stāvokli un līdz ar to arī drošību atbild īpašnieks. Sava īpašuma uzturēšana lietošanai drošā stāvoklī ir īpašniekam ar likumu imperatīvā kārtā uzlikts pienākums, būves īpašnieks ir atbildīgs par tās atbilstību būvnormatīvu prasībām, lai, ekspluatējot būvi, netiktu nodarīts kaitējums citām personām, un arī ēkas uzturēšana lietotājam drošā stāvoklī ir pastāvīgs un nepārtraukts pienākums, kura izpildes nodrošināšanai veicamo pasākumu izvēle un realizācija ir tikai paša īpašnieka atbildība (sk. *Augstākās tiesas 2016. gada 22. jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-36/2016 (C31256305) 5.1. punktu un Senāta 2019. gada 11. jūlija sprieduma lietā Nr. SKC-140/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0711.C23051112.5.S) 10. un 10.1. punktu*).

[8.3] Tādējādi /Nosaukums/ novada pašvaldība kā ēkas īpašniece, kuras pienākums ir rūpēties par būves turēšanu lietotājiem drošā stāvoklī, ir atbildīga par ēkā notikušo negadījumu.

[8.4] Kasācijas sūdzībā minētais par to, kādas darbības atbildētāja ir veikusi un cik izmaksājusi dažādām iedzīvotāju grupām 2019. gadā, tikai apliecina atbildētājas, kas ir pašvaldība, likuma „Par pašvaldībām" 6., 7. un 15. pantā noteikto pienākumu izpildi un savu funkciju veikšanu, bet neatbrīvo no ēkas īpašnieka pienākumiem un atbildības.

[9] Tomēr Senāts piekrīt kasācijas sūdzībā minētajam par tiesas nepamatotu atkāpšanos no judikatūras, nosakot morālā kaitējuma kompensācijas apmēru, kas piedzenams no atbildētājas par labu prasītājiem.

[9.1] Atbilstoši Civillikuma 1635. panta pirmajai daļai katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

Savukārt šā paša panta otrā daļa noteic, ka ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas vai garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisko tiesību vai nemantisko labumu aizskārumu. Atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas.

[9.2] Tādējādi morālā kaitējuma nodarīšana rada tiesības cietušajam prasīt no aizskārēja mantisku atlīdzību, kuras apmēru nosaka tiesa. „Tiesas nolēmuma mērķis ir dot cietušajam taisnīgu apmierinājumu, vai nu atjaunojot cietušā agrāko stāvokli, t.i., dodot tam pilnīgu atlīdzību, vai arī kompensējot vai kā citādi nolīdzinot (izlabojot) morālo (nemantisko) kaitējumu" (sk.
Senāta 2019. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. SKC–208/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1218.C29406815.7.S) 9. punktu).

Senāts pilnībā pievienojas spriedumā un judikatūrā paustajam, ka morālais kaitējums ir subjektīvs jēdziens, tās ir personas ciešanas, sāpes, pārdzīvojumi, ko nav iespējams tieši novērtēt. Pārciestās sekas nav iespējams aizstāt arī ar naudu, taču, sniedzot cietušajai personai atbilstīgu atlīdzinājumu naudas izteiksmē, ir iespējams dot zināmu gandarījumu un tādējādi mazināt cietušā sāpes (sk. *Senāta 2011. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. SKC-56/2011 (C04306707) 11. punktu un pārbaudāmā sprieduma 26. punktu*).

Tāpat nav apstrīdams, ka bērna nāve vecākiem nepārprotami rada neizmērojamas garīgas ciešanas. Nav pamata apšaubīt, ka prasītāji, zaudējot divus gadus vecu /bērnu/, izjuta un joprojām izjūt neizmērojamas garīgas ciešanas – pārdzīvojumus, psiholoģisko diskomfortu, negatīvas emocijas un sāpes, kas ietekmē gan viņu garīgo, gan fizisko veselību.

[9.3] Tomēr arī šādā gadījumā tiesas pienākums ir spriedumu pamatot ar racionāliem juridiskiem apsvērumiem, nevis balstīties tikai uz subjektīviem ieskatiem.

[9.3.1] Apelācijas instances tiesa kaitējuma atlīdzību noteikusi katram cietušajam – prasītājiem /pers. C/ un /pers. B/ – atsevišķi, kas Senāta ieskatā nav pamatoti.

[9.3.2] Pamatprincips, ka par morālo kaitējumu tiek noteikta viena atlīdzinājuma summa ģimenei par konstatēto pārkāpuma faktu (ja vien nav kādi īpaši apstākļi), nevis par katra atsevišķa ģimenes locekļa ciešanām, tiek piemērots arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē (sal. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 29. oktobra spriedums lietā „Vakhayva and Others v.Russia", iesnieguma Nr. 1758/04, 2010. gada 23. marta spriedums lietā „Oyal v.Turkey", iesnieguma Nr. 4864/05; 2010. gada 15. jūlija spriedums lietā „Gelaevy v.Russia", iesnieguma Nr. 20216/07; 2010. gada 31. decembra spriedums apvienotajās lietās „Malika Dzhamayeva and others v.Russia", iesnieguma Nr. 26980/06*). Izskatāmajā lietā pārbaudāmajā spriedumā tiesa nav konstatējusi īpašus apstākļus, kas ļautu atkāpties no minētā pamatprincipa.

Arī Senāta judikatūrā ir atzīts, ka atlīdzība par morālo kaitējumu sakarā ar bērna nāvi piešķirama par konstatētā pārkāpuma faktu, nevis atsevišķi katram ģimenes loceklim par viņu pārdzīvojumiem un ciešanām (sk. *Senāta 2011. gada 28. septembra spriedumu lietā
Nr. SKC-274/2011 (C04365206), Augstākās tiesas 2016. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-355/2016 (C04276610) 15. punktu*).

Apelācijas instances tiesa atsaukusies uz Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 18. jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1197/2015 (C04305511), ar kuru atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību lietā, kur ar apelācijas instances tiesas spriedumu morālā kaitējuma atlīdzības apmērs katram vecākam sakarā ar bērna zaudējumu ceļu satiksmes negadījumā noteikts 20 000 Ls jeb 28 457,44 EUR (sk. *Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 27. decembra spriedumu lietā Nr. PAC-0450/2013 (C04305511)*). Taču šajā lietā Senāts atteicās pieņemt atbildētāja kasācijas sūdzību sakarā ar to, ka sūdzību bija iesniegusi persona, kas nebija nedz zvērināts advokāts, nedz atbildētāja amatpersona. Tādējādi Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 18. jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-1197/2015 neapliecina, ka pastāvētu Senāta judikatūra, ar kuru atzītas katra tuvinieka tiesības uz morālā kaitējuma atlīdzinājuma summu, kas ir līdzvērtīga atlīdzinājuma apmēram, kādu tiesa parasti nosaka gadījumā, ja prasību iesniedzis viens no bojāgājušā tuviniekiem.

[9.3.3] Līdz ar to apelācijas instances tiesa bez pamata atkāpusies no principa, ka par morālo kaitējumu tiek noteikta viena atlīdzinājuma summa ģimenei par konstatēto pārkāpuma faktu, nevis par katra atsevišķa ģimenes locekļa ciešanām.

[9.4] Pārsūdzētajā spriedumā pareizi atzīts, ka atbildības mērķis nav piešķirt tuviniekiem naudas summu, kas līdzvērtīga cilvēka dzīvībai, jo neviena cilvēka dzīvība nav novērtējama naudas izteiksmē. Šādas atbildības mērķis ir dot tuviniekam mierinājumu, nevis atlīdzināt šī vārda tiešajā nozīmē, jo atlīdzināt nozīmē dot ekvivalentu daudzumu kāda cita konkrēti izmērāma labuma vietā. Atlīdzības apmērs par morālo kaitējumu nosakāms katrā konkrētā gadījumā pēc tiesas ieskata, vadoties pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem.

Tomēr nemantiskā kaitējuma kompensācijai nedrīkst būt nedz iedzīvošanās, nedz arī atlīdzības raksturs tās parastajā nozīmē. Nemantiskā kaitējuma kompensācijas mērķis ir sniegt cietušajam gandarījumu par viņa ciešanām. Tāpēc, lai gan visbiežāk šāds gandarījums tiek izteikts mantiskā vērtībā, tā nav atlīdzība tās klasiskajā nozīmē, bet tā uztverama galvenokārt kā garīgo līdzsvaru atjaunojošs un sabalansējošs instruments (sk. *Augstākās tiesas 2017. gada 25. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-247/2017 (C04426012) 11. punktu, Senāta 2019. gada 31. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-23/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0131.C30430715.1.S) 9.1. punktu*).

[9.4.1] Ir atzīts, ka nav iespējams noteikt taisnīgu atlīdzinājumu par nodarītu morālo kaitējumu, neveicot tiesu prakses attiecībā uz noteiktās atlīdzības apmēru analīzi līdzīgos gadījumos.

No juridiskās metodes viedokļa taisnīga atlīdzinājuma noteikšanu sekmē tā dēvētā gadījumu salīdzināšanas un tipizēšanas metode, kas balstās uz vienlīdzības principu, proti, salīdzināmos gadījumos atlīdzinājumam jābūt līdzīgam, bet atšķirīgos – atšķirīgam. Šajā ziņā tiesu prakse veido plašu uzziņas un salīdzināšanas materiālu. [..] Tāpēc, kad lieta ir jāizspriež pēc tiesas ieskata, tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 5. panta sestās daļas noteikumiem ir nepieciešams analizēt citās līdzīgās lietās norādītos apsvērumus par atlīdzinājuma apmēru (sal. *Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums profesora E. Meļķiša zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 195.–197. lpp.*).

[9.4.2] Senāts nepiekrīt apelācijas instances tiesas paustajam, ka, pamatojoties uz ekonomiskās situācijas mainību (uzlabošanos), inflāciju un minimālās algas pieaugumu, ir pamats atkāpties no judikatūrā paustajām atziņām un tādējādi par šajā lietā izskatāmā konkrētā pārkāpuma faktu ģimenei noteikt atlīdzinājumu 80 000 EUR.

Ar Senāta 2019. gada 31. janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-23/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0131.C30430715.1.S) prasītājam par labu tika piedzīta morālā kaitējuma atlīdzība 60 000 EUR sakarā ar sievas un meitas zaudējumu vienā ceļu satiksmes negadījumā. Savukārt ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 18. jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1197/2015 (C04305511) tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību lietā, kur ar apelācijas instances tiesas spriedumu morālā kaitējuma atlīdzības apmērs katram vecākam sakarā ar bērna zaudējumu ceļu satiksmes negadījumā noteikts 20 000 Ls (28 457,44 EUR) (sk. *Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 27. decembra spriedumu lietā Nr. PAC-0450/2013 (C04305511)*). Taču, kā jau norādīts šī sprieduma 9.3.2. punktā, Senāts, atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, piedzītās kompensācijas apmēra pamatotību lietā Nr. C04305511 vispār nevērtēja.

Senāts vispārīgi atzīst, ka laika gaitā morālā kaitējuma atlīdzinājuma summai var būt pamats pieaugt, tomēr tās pieaugums ir pamatojams ar konkrētas lietas faktiem un apstākļiem saskaņā ar Civilprocesa likuma 193. panta piekto daļu, nevis tikai ar apgalvojumu par valsts ekonomisko rādītāju uzlabošanos, inflācijas pieaugumu un ekonomiskās situācijas mainību.

Kasācijas instances tiesa, akceptējot tiesību doktrīnā izteiktās atziņas, ir uzsvērusi, ka tādas tiesu prakses izpēte, kas izveidojusies citās – faktisko apstākļu ziņā salīdzināmās – lietās, no vienas puses, nodrošina tiesiskās vienlīdzības un stabilitātes principa ievērošanu, no otras puses, palīdz rast vienotus kritērijus piedzenamās kompensācijas apmēra noteikšanai (sk. *Augstākās tiesas 2018. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. SKC-172/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0626.C40101714.1.S) 11.2. punktu*).

Vienlaikus Senāts atzīmē, ka, lai gan tiesai judikatūra ir jāņem vērā, tiesa ir neatkarīga un tādēļ nav absolūti saistīta ar judikatūru: tā var no judikatūras atkāpties, ja tam ir pamatoti iemesli. Tomēr šādos gadījumos tiesai atkāpšanās no judikatūras ir jāmotivē, ko Latgales apgabaltiesa nav izdarījusi. Minētais dod pietiekamu pamatu konstatējumam, ka apelācijas instances tiesa ir pārkāpusi Civilprocesa likuma 193. panta piektās daļas prasības, kā arī nepareizi piemērojusi Civillikuma 5. panta noteikumus.

Līdz ar to pārsūdzēto spriedumu daļā par piedzītās atlīdzības apmēru – 40 000 EUR par labu katram prasītājam (kas ir 80 000 EUR par konkrētā pārkāpuma faktu) – nevar atzīt par pamatotu.

[9.5] Tajā pašā laikā Senāts, ievērojot procesuālās ekonomijas principu un pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 4. punktu, uzskata par mērķtiecīgu iepriekš norādītās nepilnības, kuras apelācijas instances tiesa pieļāvusi atlīdzības apmēra noteikšanā, novērst, šajā daļā grozot apelācijas instances spriedumu.

[9.6] Kā jau norādīts iepriekš sprieduma 9.2. punktā, nav apšaubāmas prasītāju morālās ciešanas, bērnu zaudējot. Turklāt jāņem vērā, ka atjaunot iepriekšējo stāvokli, kāds tas bija pirms negadījuma, nav iespējams un jebkāda mantiskā kompensācija var pildīt tikai palīglīdzekļa funkciju prasītāju garīgā līdzsvara atjaunošanai.

Turpmāk aplūkotajos tiesu prakses piemēros ir vērojama pietiekami līdzīga apmēra kompensācijas noteikšana par garīgām ciešanām sakarā ar tuva radinieka bojāeju.

Ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. oktobra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-1768/2016 (C04330607) atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību lietā, kur ar apelācijas instances tiesas spriedumu morālā kaitējuma atlīdzības apmērs bērnam sakarā ar abu vecāku zaudējumu ceļu satiksmes negadījumā noteikts 42 686,15 EUR (30 000 Ls) (sk. *Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2015. gada 7. decembra spriedumu lietā Nr. CA-1710/2015 (C04330607)*).

Ar Senāta 2019. gada 31. janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-23/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0131.C30430715.1.S) prasītājam par labu piedzīta morālā kaitējuma atlīdzība 60 000 EUR par sievas un meitas zaudējumu vienā ceļu satiksmes negadījumā (par katru personu 30 000 EUR).

Ar Senāta 2019. gada 13. maija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-710/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0513.C40101714.4.L) atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību par apelācijas instances tiesas spriedumu, ar kuru piedzīta morālā kaitējuma atlīdzība 40 000 EUR abiem vecākiem sakarā ar bērna zaudējumu nekvalitatīvi sniegtu ārstniecisko pakalpojumu rezultātā (sk. *Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2018. gada 12. novembra spriedumu lietā Nr. CA-0285/2018 (ECLI:LV:KUAT:2018:1112.C40101714.2.S)*).

Senāts pilnībā uztur iepriekš norādītajos judikatūras piemēros pausto atziņu, ka katrā gadījumā kompensācijas apmērs nemantiskā kaitējuma nodarīšanas gadījumā ir nosakāms individuāli. Vienlaikus Senāta ieskatā šie tiesu prakses piemēri faktisko apstākļu ziņā ir pietiekami līdzīgi apspriežamajā lietā esošajam gadījumam, lai vienlīdzības principa ievērošanas un vienlīdzīgas tiesu prakses nodrošināšanas nolūkā tos izmantotu salīdzināšanai no pārdzīvoto morālo ciešanu viedokļa.

Izskatāmajā gadījumā nav konstatējami tādi no norādītajiem piemēriem atšķirīgi apstākļi, lai atlīdzības apmēru noteiktu būtiski lielāku par iepriekš atlīdzinātajām summām. Tādējādi piedzenamā morālā kaitējuma atlīdzība nosakāma 40 000 EUR par labu abiem prasītājiem /pers. C/ un /pers. B/ kopā.

[10] Grozot apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par prasības summu, ievērojot Civilprocesa likuma 42. panta pirmo daļu un Civilprocesa likuma 34. panta pirmās daļas 1. punkta d) apakšpunktu, grozāms arī no atbildētājas –/Nosaukums/ novada pašvaldības – valsts ienākumos piedzenamās valsts nodevas apmērs, to nosakot 1384,69 EUR.

[11] Vienlaikus grozāms Latgales apgabaltiesas 2020. gada 13. janvāra papildspriedums par atlīdzināmo ar lietas vešanu saistīto izdevumu apmēru.

Tā kā atlīdzināmās kompensācijas apmērs grozīts un noteikts 40 000 EUR, saskaņā ar Civilprocesa likuma 44. panta pirmās daļas 1. punkta b) apakšpunktu izdevumi advokāta palīdzības samaksai atlīdzināmi ne vairāk kā 2850 EUR, t.i., katram prasītājam 1425 EUR.

[12] Līdz ar apelācijas instances tiesas sprieduma grozījumiem saskaņā ar Civilprocesa likuma 458. panta otro daļu atbildētājai – /Nosaukums/ novada pašvaldībai – atmaksājama drošības nauda 300 EUR (*lietas 2. sēj. 109. lp.*).

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 4. punktu, Senāts

nosprieda

grozīt Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2019. gada 20. decembra spriedumu daļā par piedzenamās atlīdzības un valsts nodevas apmēru un no /Nosaukums/ novada pašvaldības /pers. C/ un /pers. B/ labā piedzenamo morālā kaitējuma atlīdzību noteikt abiem kopā 40 000 EUR (četrdesmit tūkstoši *euro*) un valsts labā piedzenamo valsts nodevu noteikt
1384,69 EUR (viens tūkstotis trīs simti astoņdesmit četri *euro*, 69 centi).

Pārējā daļā spriedumu atstāt negrozītu.

Grozīt Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2020. gada 13. janvāra papildspriedumu un no /Nosaukums/ novada pašvaldības /pers. C/ un /pers. B/ labā atlīdzināmo ar lietas vešanu saistīto izdevumu apmēru noteikt 1425 EUR (viens tūkstotis četri simti divdesmit pieci *euro*) katram.

Atmaksāt /Nosaukums/ novada pašvaldībai drošības naudu 300 EUR (trīs simti *euro*).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore K. Zīle

Senatore A. Briede

Senatore I. Garda